

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نیاښد تن من مباد بدین بوم ویر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Literary-Cultural

ادبی - فرهنگی

جیلانی لیبیب

برلین - ۲۰ مارچ ۲۰۱۱

ویژگیهای تاریخی جشن نوروز در افغانستان

در میهن ما، زادگاه زرتشت و اوستا، برگزاری جشن نوروز و سنتهای دیرینه پیش از او با مرور زمان، ویژگیهای مربوط و تا جایی محدود به خویشتن را دارا شده اند. در این آئینها، افزون بر روش و شیوه های زندگی مردم، نقش دین اسلام نیز تبارز پیدا میکند. اسلام سنتی و مردمی جامعه افغانستان که خود نیز از گذشته چند هزار ساله این خطه بهره برده است.

جشن فروردین که در آغاز بهار با شوکت و جلال استقبال میگردید و یکی از سنتهای دیرینه ماست، نشانه ای از عقیده مردم ما می باشد مبنی بر دیدار مردگان از خویشاوندان درین ایام. نیاکان ما برین باور بودند که ارواح ازین جهان رفتگان در روزهای اخیر سال برای بازدید بازماندگان به این دنیا می آیند و این دیدار دوباره را جشن می گرفتند. در بعضی از جاهای افغانستان، بیشتر مراسم جشنهای سال نو را دور و بر بقعه ها و زیارتگاهها برپا می نمایند. در شب چهارشنبه اخیر سال، اجداد ما با افروختن آتش تا دیدار دفعه بعدی با ارواح مردگان خویش وداع می نمودند. شب چهارشنبه سوری و افروختن آتش عظیم را در کتابهای ادبی و تاریخی کهن، بشمول تاریخ بخارا ترجمه ابونصر احمد زیاده، بیان کرده اند. از مراسم روز چهارشنبه سوری یکی هم شکستادن کوزه های سفالین بوده است. هر کسی میان کوزه سفالین که در جشن مهرگان یعنی آغاز فصل سرما از انگور و خوراکه باب انباشته شده و حالا دیگر تهی گردیده، سکه ای می انداخته و آنرا می شکسته است. عدد هفت میراثی است باستانی از گذشته های خیلی دور ما. هفت سیاره آسمان مورد تقدیس آریائیه و سوریها بوده است، هفت شهر عشق، هفت طبقه آسمان و زمین....

نوشیدنی هفت میوه شامل بادام، پسته، کشمش، زردآلو، سنجد، منقی و شکر پاره آماده شده از بهره و بار سال پیش، سفره نوروزی را می آرید. ریشه های گندم سمنک یا سمنو با آب باران پیش نوروزی سبز و بلند می شود. شب سمنو پزی، با موسیقی محلی و آهنگ "سمنک در جوش ما کبچه زنیم" همراهی می گردد. وقت باز کردن کردن دیگ، نشانه انگشت بی بی مریم را بر روی سمنو جست و جو می کردند.

میله قلبه کشی، نهال شانی و روز دهقان، خجسته فرصت بزرگداشت و سپاس از تلاش و پشتکار دیهگانان و کشتگران میباشد. در بعضی از ولایتهای افغانستان همچون کابل و هرات، مالداران در

روز اول سال با گاوها، گوسپندان ... و اسپهای سمند، ابلق و خنگ خوب خویش همراه با موسیقی شاد نوروزی مورد استقبال با غرور و شکوه جمع چند هزاری مردم شهر قرار می‌گرفتند و برای پرورش بهترین چهارپایان و بهره‌کشاورزی خود جایزه اخذ می‌نمودند.

میلۀ گل سرخ در مزار شریف را، عشق دو نو جوان هراتی بنام های محمد جان از گازرگاه و عایشه از روستای سرهدیره و محله ای بنام سبچه که بر سر چشمۀ قرنفل به یکدیگر دل باختند و به وساطت امیر علی شیر نوائی بهم رسیدند با آهنگ "بیا بریم به مزار ملا محمد جان، سیر گل لاله زار واوا دلبر جان..." از زبان این دوشیزۀ زیبا زبازد فراسوی حوزه فرهنگی ما ساخته است .

تاریخچه بالا کردن جندۀ (جهندۀ) شاه ولایت مآب حضرت علی در روز اول سال، قدمت تاریخی بیشتری از عصر تیموریان را دارا می باشد؛ زیرا بنابر روایات بدست داشته، در آن دوران سفر کاروانها از پایتخت این خاندان یعنی هرات برای شرکت در میلۀ گل سرخ مزار شریف و بالا کردن جنده، نیز معمول بوده است .

در روز نوروز مردم میان چمن و شبدرزار فصل بهار را به فال نیک می گرفتند، و با بستن دو برگ شبدر بهم، پیوندهای خجسته و پر برکتی را برای خویش و خویشاوندان آرزو می نمودند.

از جمال مینه یا سخی جان در کابل تا جلال آباد، همچون دشت شادیان مزار شریف، همه جا، بساط شور و شوق ، سرگرمیها، زور آزمائیها و شایستگیها گسترده میشد....

خوب یادم می آید، بچه های زرنگ محله، بیضه هائی را که قبلاً تهیه دیده بودند، پیش از آمدن نوروز، بمنظور سخت شدن، برای چند روزی زیر خاک زمین نگه میداشتند، زیرا بدین باور بودند که با این کار برندۀ میدان تخم جنگیها می گردند.

آری، چهارشنبه اول سال آغاز و بهانه ای بود برای خرمی، نشاط و سرور.... در زادگاهم ... هرات باستان.. درجاهائی همچون باغ زنانه، خواجه طاق، چمن ولایت، باغ شیدائی، پل مالان، میر داوود، ابوالولید... و....

عصر روزهای جمعه که میشد، در پناه آغوش خواجه انصار و مولانا جامی، تخت صفر میدان نبرد و زور آزمائی، قهرمانان افسانه ئی شهنامه را یاد آور می گردید.

حاجی گل احمد کبابی و خلیفه شیر محمد سیزواری داوران میدان، دو کشتی گیر را که برازندۀ یکدیگر بودند، بر می گزیدند: پهلوان باغبان با پهلوان میراو، پهلوان سیاه تپه با پهلوان شافلانی و.... در يك گوشه باربدی، ترانه می سرود و نکیسائی لحنی می نواخت و گوشۀ دیگری رستمی از نو می رست.

در سیزده بدر بود که مردم هرات در میان سبزه و سرود، از خداوند یکتا برای حصول نیات قلبی خود تا بهار آینده، آرزوی توانائی، شکیبائی و کامیابی میکردند.

این هم چند ترانه و سرودۀ کوهساری و مردمی به استقبال بهار و نوروز از دور بر میهن نوبهار بلخ تا سجاوند لوگر :

بهار آمد که خشکه لای کابل

نمانده مستی دریای کابل

بهار آمد که جانبخشی نماید

هوای صبح روح افزای کابل

عزیزان موسم و فصل بهار است

چمن سبزست و صحرا لاله زار است

دمی دیگر شده فرصت غنیمت
که دنیای دنی بی اعتبار است

چمن از سبزه چون دریاست، دریا
بیابان سر بسر رؤیاست، رؤیا
صدای کبک پیچیده درین کوه
که اینک زندگی زییاست، زیبا

چو غنچه گر شکوفا شی چه میشه؟
به لبخندی ز هم واشی چه میشه؟
اگر تو ای گل خورشید پنهان
ز پشت ابر پیدا شی چه میشه؟

خودت گفתי که وعده در بهاره
بهار آمد دلم در انتظاره
بهار هر کسی عید است و نوروز
بهار عاشقان دیدار یاره

بهار آمد شکوفه کرده طوفان
بزیر سایه گل میره گلجان
بریزه برگ گل بر روی و مویش
درخت گل بمانه، پیشش حیران

سحر شد صبحدم شد، لاله سر زد
بنفشه خیمه بر کوه و کمر زد
برو سوسن که نوبت از تو بگذشت
که ریحان تاج سلطانی بسر زد

بهار آمد به چشم من گل افتاد
ز گل شوری بجان بلبل افتاد
دلم آشفته زلف نگار است
بدستم رشته ای از سنبل افتاد

بهار آمد بیا ای سرو گلپوش
شکوفه بر درختان میزنه جوش
تو دانی و خدای تو، پری جان
نکو این یار دیرینت فراموش

بهار آمد، بهار آمد گل من
زمان کشت و کار آمد گل من
بیا یار جان که در باغها برآئیم
که گلها بی شمار آمد گل من

بهار آمد که یار جانم برآیه
به روی سبزه ها گردش نمایه
بشینه بر لب جو، پیش لاله
و دیدار من مسکین نمایه

بیا یار جان که فصل نوبهاره
بهر سو شرشر برگ چناره
بیا یار جان کنیم سیل شکوفه
تمام کوه و صحرا لاله زاره

گل فرخنده فصل بهارم
بیا امشب عزیزم در کنارم
بگیرم در بغل قد رسایت
دگر در زندگی ارمان ندارم

بهار آمد جهان شد شاد و خندان
به سیل گل برآمد پیسه داران
همی بیچاره مفلس با رخ زرد
بهر جائی روانه از پی نان

درین گفتار از “زمزمه های روستا” تألیف محمد ناصر نصیب و “ماجرای عشق پرشور ملا محمد جان” نوشته شمس الدین ظریف صدیقی در مجله فولکلور، نشریه وزارت اطلاعات و کلتور افغانستان نیز استفاده گردیده است.